

650 lat miasta Dobrodzienia

Rok 2024 upłynął pod szyldem obchodów jubileuszu miasta.

Jedną z wielu form uczczenia rocznicy lokacji Dobrodzienia było zorganizowanie przez zarządy Międzygminnego Towarzystwa Regionalnego Dobrodzień-Zębowice i Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców na Śląsku Opolskim dwunastu debat historycznych obejmujących okres od prehistorii po czasy współczesne, w oparciu o autorskie prezentacje multimedialne. Podsumowując rok działalności lokalnych regionalistów proponuję streszczenie dwóch najstarszych okresów lokalnej historii, odnoszących się do jubileuszu.

Dobrodzień jest jedną z najstarszych miejscowości na Śląsku Opolskim. Ślady osadnictwa człowieka w okresie prehistorycznym odkryto na terenie Dobrodzienia oraz kilku wsi. Zlokalizowano ślady cmentarzysk i obozowisk z epoki kamienia. Z lat 4000 p.n.e.–1000 p.n.e. pochodzą wartościowe artefakty z krzemienia i brązu. Około pierwszej połowy II wieku p.n.e. tutejsza ludność opanowała techniki obróbki żelaza. Wandalskie plemiona Silingów ok. IV wieku n.e. w większości opuściły tę krainę. W końcu IV wieku i w pierwszej połowie V wieku w naszym regionie rozwijała się „kultura dobrodzieńska”, o której napisano, że *zawiera tak bogatą mieszankę odmiennych sygnatur kulturowych, że przymiotniki „niemiecka” i „słowiańska” to tylko dwa określenia spośród wielu możliwych* (N. Davis, R. Moorhouse). Ludność zajmowała się głównie rolnictwem i hodowlą. Nadal do wyrobu narzędzi i broni używała krzemienia oraz kości, rogu i drewna. Dobrze opanowała umiejętność lepienia i zdobienia naczyń. Na przełomie VI i VII wieku na obszarze dzisiejszej Polski zaczęli się osiedlać Słowianie, którzy w okresie wielkiej suszy i nieurodzaju

opuścili tereny między Wołgą a Uralem. Ziemia dobrodzieńska przynależała do plemienia Opolan. Na naszym terenie odkryto ślady 30 punktów osadniczych i cmentarzysk z lat 500 n.e.–1200 n.e. Od X wieku mieszkańcy pobliskich osad często zabierali ze sobą cały swój dobytek i osiedlali się na obszarze podgrodowym. Skupisko stawało się załazkiem miasta. W 863 roku ludność Śląska przyjęła chrzest z rąk Oslawa – ucznia i wysłannika bizantyjskich mnichów Cyryla i Metodego, którzy przetłumaczyli na słowiański Biblię.

W wiekach XI i XII Śląsk na przemian należał do Polski albo do Czech. Ludność zamieszkująca podgrodzia i tereny wiejskie wówczas była już zależna od właściciela ziemskiego. Tworzył się ustrój feudalny. Na Śląsku, leżącym na styku wpływów polskich, czeskich i niemieckich, zaczęła się kształtować i utrwałać odrębna tożsamość kulturowa. Koniec XII wieku stał się początkiem cywilizacji chrześcijańskiej w naszej części Europy. Znajomość języka Kościoła – łaciny – wywierała znaczący wpływ na rozwój rodzimej kultury, nauki i sztuki. Odbiorcami byli głównie władca, jego dwór i wielcy posiadacze ziemscy. Decentralizacja władzy w wyniku rozbitcia dzielnicowego spowodowała wzrost zainteresowania kulturą Zachodu na dworach książęcych i możnowładczych. Propagowano i pielęgnowano na nich nowe wzorce zakładania grodów i miast oraz kształtowania życia społeczno-gospodarczego mieszkańców.

Prowadzenie akcji osadniczej powodowało zakładanie w XIII wieku na Śląsku większej liczby miejscowości. Do rozwoju gospodarczego przyczynili się koloniści z krajów niemieckich, którzy stosowali zdobycze cywilizacyjne w zakresie uprawy ziemi i hodowli, rzemiosła i budownictwa, kopalnictwa

i hutnictwa. Za ich przyczyną wprowadzano nowe formy ustrojowe życia społecznego. Zakładano klasztory i wznoszono kościoły. Wyodrębnił się stan rycerski. Rycerze z nadania książąt stawali się zarządcami książęcych dóbr albo właścicielami wsi. **W XIII wieku zaczął się okres historyczny dla mieszkańców ziemi dobrodzieńskiej.** Nazwa miejscowości Dobrzen lub Dobrocin pojawiła się w dokumentach 11 grudnia 1279 roku, kiedy z nadania księcia opolskiego Bolka I, zarządcą książęcego dworu i wójtem został rycerz Heinrich vel Henryk de Melma. Otrzymał wolny od podatku i danin łan roli (16,8 ha) oraz młyn i karczmę, a poddani winni byli uiszczać na rzecz książęcego dworu daninę w miodzie, wynoszącą 120 garnców, czyli ok. 635 kilogramów (*w: Regesten zur schlesischen Geschichte, 1875–1886*). W tamtym czasie miejscowość była jednym dworem, pełniącym funkcję mieszkalaną, gospodarczą i obronną. Zamieszkiwała go rodzina książęcego zarządcy wraz z czeladzią. Pierwotna nazwa miejscowości pochodziła od nazwiska Dobrodziej albo Dobrota.

Książę Bolesław I Opolski

Z zapisów z lat 1295–1305 wynika, że Dobrocin (Dobrosin) posiadał wówczas swą Ligotę o nazwie Elgotha Nmognemi. Była wsią wolną od danin i innych obowiązków względem księcia, służebną wobec miasta, aby przyspieszyć jego rozwój. Jest więc możliwe, że Dobrocin otrzymał przywileje miejskie już w 1279 roku, oparte na polskim prawie czynszowym, bez przywileju władcy, bez rady miejskiej, na zasadach mniej korzystnych od prawa niemieckiego. Jednakże nie zostały jeszcze odkryte dokumenty, jednoznacznie potwierdzające ten fakt. W 1311 roku w Dobrodzeniu istniała już parafia pw. św. Marii Magdaleny, której proboszczem był Berthold. W regestach „Codex diplomaticus Silesiae” jest wymieniany jako proboszcz 22 listopada 1311 roku (*Berthold Pfarrer v. Dobrodzen*) i 25 marca 1312 (*Herr Bertold herzog. Kaplan und Pfarrer v. Dobrozen*), który w obecności księcia opolskiego Bolesława potwierdzał książęce dokumenty wraz z innymi dostojnikami.

Nadanie praw miejskich zawsze przyczyniało się do rozwoju gospodarczego miejscowości. Dobrodzianie przyjęli prawo magdeburskie, które było wzorem dla praw miast na Śląsku, w Małopolsce i Wielkopolsce. Lokacja na prawie niemieckim była bardziej korzystna dla poddanych, ponieważ pozwalała na stopniowe uniezależnienie się miasta od pana feudalnego. Miasta były lokowane często obok dawnych grodów. Z czasem gród stawał się jego częścią.

Przyjęto za pewnik, że **Dobrodzień (Dobroden) uzyskał prawa miejskie z rąk księcia opolskiego Władysława II Opolczyka w 1374 roku**. Książę ustanowił zasadźcę, który przystępował do osadzania kolonistów na podstawie nowego prawa. Zasadźca wywodził się przeważnie spośród rycerstwa. Od XIII wieku na Śląsk licznie przybywali kupcy i rzemieślnicy niemieccy.

Miasto lokowane na prawie niemieckim miało wytyczony rynek i siatkę ulic. Jego obywatele byli zwolnieni z wielu obciążeń wobec właściciela dóbr i otrzymywali własny samorząd. Każde miasto posiadało potrójne zwierzchn-

Książę Władysław II Opolczyk

nictwo: księcia, wójta jako sędziego wraz z wybranymi spośród mieszczan ławnikami oraz radnych. Rada miejska była organem stanowiącym, zarządzała finansami miasta i kierowała jego polityką zewnętrzną. Funkcję przewodniczącego rady pełnił burmistrz, który zwykle pochodził z wyboru. W średniowieczu rady miejskie zostały zdominowane przez patrycjat, czyli najbogatszych kupców, bankierów i zamożnych rzemieślników i uzupełniały się w drodze kooptacji.

Miasta otrzymywały przy ich założeniu pewną ilość włók roli, prędkiej czy później również las, łąki, stawy rybne, a czasami też wioski i osady. Mieszkańcy miasta byli przez pewien czas zwolnieni od podatków. Później płacili księciu czynsz gruntowy albo od pojedynczych łąnów albo w całości, dziesięcinę od pojedynczych łąnów albo też całą sumę od miejskiej roli. Książę otrzymywał ponadto część opłat sądowych, od oprocentowania bankowego, od ceł i dochodów od młynów. Ponadto pobierał opłaty na bicie pieniędzy, na straż zamkową, za wyszynk i od sprzedaży soli. Ponadto utrzymywał też własne grunty, które stanowiły jego dobra skarbowe.

Akt nadania praw miejskich dla Dobrodzienia z roku 1374 nie zachował się. Pożary, które kilkakrotnie nawiedzały miasto, zniszczyły magistracką dokumentację. **21 sierpnia 1384 roku książę Władysław II Opolczyk nadał**

miastu Dobroden dodatkowe przywileje. Oryginalny dokument również zaginął, zachowały się jedynie jego kopie. Jeden z odpisów „Przywileju” został włączony w 1650 roku do „Czeskiej Księgi Przywilejów” [„Märker-sches Privilegienbuch”]. Późniejszy tekst znalazł się w niemieckim zbiorze pt. „Diplomatische Beyträge zur Untersuchung der schlesischen Rechte und Geschichte” [Przyczynkach dyplomatycznych] Johanna Ehrenfrieda Böhme’a z 1771 roku. Obydwie księgi zawierają identyczny tekst przywileju, niestety z błędami w zapisie, dlatego akty w opinii dawnych sądów nie były wiarygodnym dokumentem.

Mimo to, zachowana kopia dokumentu stanowi dla Dobrodzianów dużą wartość. Mogą docenić hojność księcia względem ówczesnych mieszczan. Nikt z późniejszych właścicieli Dobrodzienia nie postąpił podobnie. Władysław II Opolczyk natomiast zwolnił mieszczan z większości opłat, danin i robót pańszczyźnianych oraz podarował miastu dwie pobliskie wioski Ligoty (z których jedna nadal istnieje) wraz ze wszystkimi ich bogactwami i dochodami.

Z okresu lokacji miasta pochodzi herb Dobrodzienia. Pół orla złotego w błękitnym polu pobocznicę lewej nawiązuje do heraldyki opolskiej linii Piastów śląskich. W czerwonym polu pobocznicę prawej znajduje się połowa róży heraldycznej (tzw. Rosa Mistica) o płatkach srebrnych z zielonymi wypustkami. Magistrat i urząd wójtowski posiadali pieczęcie z godłem herbowym, które różniły się jedynie napisami.

Herb jest najstarszym i najważniejszym znakiem reprezentacyjnym i rozpoznawczym naszego miasta, symbolizującym jego wielowiekową ciągłość historyczną.

